

Verwerving Erfgoed Migranten

**Twee jaar praktijkervaring met het verwerven van migrantenerfgoed in het
gemeentearchief Amsterdam en keuzen voor vervolgbeleid**

Maart 2003

Gemeentearchief Amsterdam

1. Inleiding

Najaar 2002 bezocht een groep Chinese vrouwen het Gemeentearchief Amsterdam op onze uitnodiging voor een kennismakingsbezoek. De vrouwen spraken gebrekkig Nederlands en onderling Chinees waardoor het voor ons moeilijk te beoordelen was of ze het bezoek de moeite waard vonden. Totdat ze oog in oog stonden met een selectie marktkaarten waarop Chinese Amsterdammers met naam en foto te zien waren. Of we ze nu wel of niet konden verstaan, de reactie was er duidelijk een van enthousiasme en nieuwsgierigheid.

Ruim twee jaar is het Gemeentearchief Amsterdam actief op het terrein van het verwerven van erfgoed van migranten. Door “gewoon te gaan beginnen” hebben we, dat wil zeggen de sectie Verwerving & Inspectie (V&I), de afgelopen twee jaar veel ervaring opgedaan die van belang is bij het bepalen van de koers voor de komende jaren. Deze notitie evalueert de activiteiten die hebben plaatsgevonden in het kader van een actieve verwerving van archieven en collecties van minderheden en sluit daarmee een projectperiode van twee jaar af. Afsluiten betekent in dit geval geenszins stopzetten. De noodzaak van het actief verwerven van erfgoed van migranten blijft onverminderd overeind. Na deze ‘proefperiode’ is het tijd voor een meerjarenbeleid met helder omschreven keuzen: waar richt Gemeentearchief Amsterdam zich op, welke methode(n) hanteert het daarbij, welke randvoorwaarden zijn er en wat zijn de consequenties voor formatie en budget.

Met deze notitie wil het Gemeentearchief Amsterdam, in het bijzonder de sectie V&I alle betrokkenen binnen het archief, maar vooral ook migrantenrelaties en/of collega erfgoedinstellingen buiten het archief, informeren over onze activiteiten op dit terrein en over de beleidskeuzen die we maken voor de komende drie jaar.

Paragraaf 2 geeft een korte terugblik op de activiteiten die in 2001 hebben plaatsgevonden. De gevolgde methode en resultaten van het afgelopen jaar zijn beschreven in paragraaf 3. Paragraaf 4 bevat een aantal knelpunten die meegenomen moeten worden in het vervolgbeleid. Paragraaf 5 vergelijkt onze bevindingen met de uitkomsten van drie landelijke inventarisatierapporten naar de aanwezigheid van migrantenerfgoed bij archieven en zelforganisaties. In paragraaf 6 staan de keuzen en randvoorwaarden voor het meerjarenbeleid beschreven en tenslotte volgen in paragraaf 7 de conclusies.

1. Terugblik activiteiten 2001¹

Ruim twee jaar geleden kreeg de sectie V&I van het Gemeentearchief Amsterdam intern de opdracht om actief beleid te voeren op het terrein van het verwerven van erfgoed van migranten. Van de ruim 1950 archieven met een totale lengte van 40 kilometer, bleek zo goed als niets afkomstig van de verschillende groepen nieuwe Amsterdammers.² Ook in de collecties bleek weinig dat direct in verband gebracht kon worden met het diverse karakter van Amsterdam waar anno 2000 veertig procent van de bevolking tot een etnische minderheid behoort verdeeld over 170 verschillende nationaliteiten. Om niet te verzanden in de hoeveelheid is gekozen voor een concreet project, namelijk de organisatie van een drietal “archiefgesprekken”, bijeenkomsten met vertegenwoordigers van migrantenorganisaties, (potentiële) archief- en collectievormers en individueel geïnteresseerden. Het doel van de bijeenkomsten was tweeledig:

- Aan de ene kant bood het Gemeentearchief Amsterdam de gelegenheid om een kijkje te nemen achter de schermen. Wat gebeurt er in een archief, wat wordt er bewaard, hoe kunnen bezoekers zoeken, wat zijn de pronkstukken en wat is er te vinden over de eigen bevolkingsgroep?
- Aan de andere kant wilden we de bijeenkomsten gebruiken om in gesprek te raken met de aanwezigen over de noodzaak om de geschiedenis van nieuwe Amsterdammers vast te leggen. Hoe kan het Gemeentearchief daarin te werk gaan, waar bevindt zich potentieel materiaal, wat zijn belangrijke gebeurtenissen en uitingen die in enigerlei vorm bewaard moeten worden? Wie zijn de contactpersonen en vooral wat verwachten de nieuwe Amsterdammers van het archief?

Met de keuze voor een drietal gesprekken werd ook een praktische keuze voor een beperkt aantal etnische groepen gemaakt. De vijf grootste etnische minderheidsgroepen werden geselecteerd, te weten de Surinaamse, Antilliaanse, Turkse, Marokkaanse en Zuid-Europese bevolkingsgroepen. Totaal namen 40 deelnemers deel aan de gesprekken. Opvallende uitkomsten van de gesprekken waren het enthousiasme van de aanwezigen, het denken in de geschiedenis van de doelgroep en minder in concrete organisaties of archieven, het denken in de geschiedenis van de doelgroep als geheel en minder in de specifiek lokale (in dit geval Amsterdamse) geschiedenis, de behoefte aan een centraal meldpunt, de behoefte aan genealogische informatie, de behoefte aan oral history.³

Het resultaat van de gesprekken lag vooral op het terrein van de opbouw van een relatienetwerk en de bijdrage aan een positieve beeldvorming over het archief bij migranten en migrantenorganisaties. Met de archiefgesprekken heeft het Gemeentearchief Amsterdam een goede start gemaakt, maar het realiseerde zich ook dat het maar een bescheiden begin was. Concrete resultaten in de zin van archieven en collecties waren nog niet geboekt en veel aangeschreven organisaties reageerden in het geheel niet. Eén van de conclusies was dat het archief als instelling bij veel personen en organisaties van minderheden relatief onbekend is evenals de betekenis van het aanleggen en onderhouden van een eigen archief voor de geschiedenis van de stad en haar bevolkingsgroepen. Een andere conclusie was dat de groepsgerichte aanpak gevolgd zou moeten worden door een meer arbeidsintensieve aanpak, namelijk het persoonlijk contact.

¹ Zie: Verwerving Erfgoed Migranten; Verslag eerste fase Gemeentearchief Amsterdam, februari 2001

² Enige nuancering is hier wel op z'n plaats. In zowel overheids- als particuliere archieven is informatie over migranten te vinden, bijvoorbeeld in het archief van het Wijkorgaan Oostelijke Binnenstad of het archief van het Wijkopbouworgaan Oud-West. Ook in de collectie “klein materiaal” blijkt regelmatig ‘verborgen’ materiaal over of van migranten te zitten, maar deze collectie is nog onvoldoende toegankelijk.

³ De ‘Archiefgesprekken’ zijn als goed praktijkvoorbeeld opgenomen op de website van de Nederlandse Museumvereniging bij het onderdeel Interculturele programma’s.

2. Methode en resultaten 2002

De werkwijze die in het tweede projectjaar gevolgd werd was primair die van de sneeuwbalmethode. Alle suggesties, tips voor sleutelpersonen, opmerkingen in boeken, kranten of tijdschriften die relevant leken werden nagetrokken. Eerste gesprekken werden gevoerd met onder andere vertegenwoordigers van een moskee, een bestuurslid van een Marokkaanse vrouwenorganisatie, de drijvende kracht achter de Chinese school, een betrokkene bij Antilliaanse organisaties van het eerste uur en de directeur van een grote Turkse organisatie. Belangrijk eveneens waren contacten met aan migranten gelieerde initiatieven zoals het Amsterdams Centrum Buitenlanders of de organisatoren van het open huis evenement “Met hart en ziel”, waarbij oude en nieuwe religies hun deuren openstelden.

Eerste voorzichtige resultaten met de verwerving van archieven werden geboekt zoals de verwerving van een archief van een Marokkaanse vrouwenorganisatie of het archief van het actiecomité “Gümüs moet blijven”.⁴ Ook de reguliere verwerving voor de bibliotheek, de collectie beeld & geluid en de atlascollecties (prenten, tekeningen, affiches, fotografie) omvat regelmatig ‘multiculturele’ aanwinsten. Een verdwijnend Turks ontmoetingscentrum van het eerste uur werd door de eigen fotografen van het Gemeentearchief op de valreep op de foto gezet. De fotograaf Bernice Siewe fotografeerde als onderdeel van een documentaire foto-opdracht verleend door het Amsterdams Fonds voor de Kunst een zgn. zwarte school in Amsterdam Noord. Het resultaat daarvan wordt bewaard in het Gemeentearchief. Als onderdeel van haar project liet ze leerlingen een persoonlijk werkstuk maken waarin foto’s van hun omgeving, thuissituatie en korte teksten. De twintig werkstukken zijn door het Gemeentearchief Amsterdam verworven. De leerlingen kregen in ruil een kopie-exemplaar en mochten bij een bezoek aan het archief hun eigen werkstukken, voorzien van registratienummer en zuurvrije doos, bewonderen naast andere topstukken van het archief.

Een niet onbelangrijk resultaat van het project is dat alle medewerkers van de sectie, maar ook van andere afdelingen, voelhorens ontwikkelen voor objecten of documenten die de moeite van het bewaren waard zijn. Zo konden door de alertheid van een collega subsidiedossiers bij de Dienst Welzijn die interessante informatie over migrantenorganisaties bevatten, voor selectie en vernietiging veiliggesteld worden evenals de dossiers van de ambtelijke werkgroep religieuze voorzieningen. Daarmee zijn we aanbeland bij de overheidsarchieven die uiteraard belangrijke informatie kunnen bevatten over migranten. Eerste gesprekken hierover zijn met de medewerkers van inspectie gevoerd. Het GAA staat positief ten opzichte van selectieve selectie inzake stukken over migranten en zal waar mogelijk de selectie- en vernietigingslijsten daarop controleren. Met de inspecteurs in onze eigen gelederen en de intensieve betrokkenheid van de collega’s van de sectie Advisering en Ondersteuning bij de archieven van de gemeentelijke overheid zijn twee belangrijke voorwaarden vervuld om relevante dossiers en bestanden aangaande migranten op te sporen.

Om de nieuwe relaties in de gelegenheid te stellen het archief te leren kennen is in het najaar een relatiebijeenkomst georganiseerd. Zo’n 35 mensen waaronder een Antilliaanse en een Chinese vrouwengroep gaven gehoor aan de oproep voor een kennismaking met het archief. Nieuw opgedane contacten waren hiervoor persoonlijk aangeschreven en een meer algemene oproep stond op de website van het archief. Op het programma stond de vertoning van een introductiefilm, een bezoek aan de studiezaal en een bezoek aan de Schatkamer. Naast hoogtepunten uit de collectie van het archief was divers materiaal uitgesteld afkomstig van of over nieuwe Amsterdammers. “Tjee, bewaren jullie dat ook?” vroeg een Marokkaanse man verrast bij het zien van een cd’tje met het liedje *Kut Marokkanen*. Het bleek vooral de confrontatie met eigen bronnen die de bezoekers enthousiast maakten en het belang deden inzien van hun rol in de geschiedenis van de stad.

Naast de contacten met migranten, migrantenorganisaties of daaraan verbonden organisaties of personen, is in 2002 ook nadrukkelijk het overleg met collega erfgoedinstellingen onderhouden of zijn nieuwe relaties aangegaan, zoals met de Stichting BMP (Bevordering Maatschappelijke Participatie). Het sectiehoofd woonde, als lid van de landelijke werkgroep Islamitisch Erfgoed, een groot aantal

⁴ Zie voor een volledig overzicht bijlage I.

bijeenkomsten bij en heeft zich persoonlijk intensief beziggehouden met de begeleiding van de onderzoekers bij het inventariseren van aanwezig islamitisch erfgoed bij musea, archieven en zelforganisaties. De praktijkervaringen zijn ook uitgedragen in de vorm van een artikel in het Archievenblad en in een workshop tijdens een tweede DIVA conferentie over dit onderwerp.

3. Knelpunten en daaruit voortkomende beleidskeuzen

Naast positieve resultaten kwam in de ‘proefperiode’ een aantal knelpunten boven drijven die niet uniek zijn (blijkens de ervaring van collega-instellingen), maar ons dwingen om na te denken over de te volgen aanpak. De belangrijkste van deze knelpunten zetten we hier op een rijtje.

- Ondanks de goede start met de archiefgesprekken en een vruchtbaar tweede jaar in de zin van nieuwe contacten en eerste verwervingen, blijft het moeilijk om ***grip te krijgen op het geheel***. De stad is groot, het aantal etnische groepen enorm en het blijft moeilijk de goede wegen te bewandelen of de juiste aanspreekpunten te vinden. Is een diepteaanpak niet te prefereren boven een breedteaanpak was een vraag die kwam bovendrijven. Dat gegeven gaf voor ons de doorslag om mee te doen met een meer buurtgerichte aanpak in het kader van de voorbereiding van een tentoonstelling over Oost in het Amsterdams Historisch Museum. In de loop van 2003 hopen we op basis van deze ervaringen te kunnen besluiten of we de buurtaanpak al dan niet continueren als (een) leidraad bij de verwerving van erfgoed migranten.
- Een tweede knelpunt is de verwerving op basis van de ***juiste inhoudelijke en kwalitatieve argumenten***. De medewerker verwerving moet zich bewust zijn van het risico van een te grote verwervingsbereidheid. Als je niets hebt ben je al blij met iets, maar de inhoudelijke kwaliteit ervan en/of de documentaire betekenis voor de geschiedenis van de stad is vaak niet of moeilijk te bepalen. Daar waar het Gemeentearchief Amsterdam een groot aantal kennisdeskundigen in huis heeft om de acquisitie van bijvoorbeeld 18^e eeuwse prenten, geografische kaarten of kerkelijke (christelijke) archieven te kunnen beoordelen, ontbreekt de kennis voor migrantenerfgoed en blijkt die oude kennisindeling niet zonder meer te voldoen. “Zijn documenten betreffende allochtone ondernemers van het inmiddels ter ziele gegane IJmarktcomplex de moeite van het bewaren waard?” “Is dit videoproject waarin bewoners van een asielzoekerscentrum naar dierbare herinneringen gevraagd worden van documentaire waarde voor de geschiedenis van de stad of moet het als eenmalig kunstproject beschouwd worden?” “Wegen de kosten om dit omvangrijke ongeordende archief van een zelforganisatie in goede conserveringsstaat te brengen en voor publiek toegankelijk te maken op tegen de inhoudelijke betekenis ervan?” Met deze en andere vragen worstelen we regelmatig. Durven beslissen en fouten kunnen accepteren is één ding. Een ander ding is het overleg aangaan met collega-archieven. Het Gemeentearchief Amsterdam zal met andere archieven het gesprek aangaan om een bij voorkeur digitaal platform van archiefmedewerkers te starten om inhoudelijk potentiële aanwinsten te bespreken.
- Een derde knelpunt betreft de ***institutionele benadering*** die gemeentearchieven hanteren bij het verwerven van archieven. Dit blijkt bij migrantenerfgoed slechts ten dele een geschikte benadering. Met name organisaties uit de beginjaren zijn gekomen en gegaan, documenten zijn niet of nauwelijks bewaard en het risico van een nooit opgevuld hiaat blijft aanwezig. Deze constatering wordt onderbouwd door de ervaringen van de onderzoekers naar de landelijke aanwezigheid van migranten- en islamitisch erfgoed (zie paragraaf 5). Een goed, maar arbeidsintensief alternatief is het interviewen van personen die actief waren in die organisaties. Het gemeentearchief Amsterdam wil hiervan een speerpunt maken voor de komende jaren.
- Een vierde knelpunt waar we in de praktijk tegenaan lopen is de ***relatieve onbekendheid bij migranten*** met het archief als instelling. Het project dwong ons als het ware iedere keer opnieuw duidelijk te maken wie we zijn, wat we doen en wat we wel en niet kunnen waarmaken. Zo kwamen vaak vragen bovendrijven over bescherming van persoonsgegevens en bleek het alleen al van belang om de bestaande wetgeving op dat terrein toe te lichten en de mogelijkheden om voorwaarden te verbinden aan een schenking. Potentiële schenkers van erfgoed willen ook vrijwel zonder uitzondering weten wat er nu met het materiaal gaat gebeuren. Het denken over ontsluiting en de mogelijkheden voor onderzoek en presentatie

vormt daarom een integraal onderdeel van het verwerven van erfgoed van migranten. Een keuze voor het verwerven van erfgoed van migranten kon in de 'proefperiode' nog vooral een keuze van de sectie V&I zijn; als het GAA serieus door wil gaan moet het een keuze van de organisatie zijn en zullen alle afdelingen het in hun jaarplannen moeten opnemen.

- En tenslotte het laatste, maar niet het minste knelpunt, het ***gebrek aan formatie en middelen***. Met de kleine bezetting van de sectie V&I lukt het niet om daadwerkelijk de uren aan dit project te besteden die waren voorgenomen (8 uur per week verdeeld over twee medewerkers), laat staan dat er ruimte is voor de gewenste interviewbenadering. Maar het project valt of staat met continue aandacht voor het onderwerp, zowel op uitvoerend niveau als op het niveau van beleid en externe relaties. Uitbreiding van de formatie is een voorwaarde voor een goed verwervingsbeleid. De extra kosten voor ontsluiting, presentatie en meer in het algemeen kennisopbouw zijn hier nog niet bij inbegrepen.

4. Vergelijking met recente rapporten

Interessant in het kader van deze evaluatie is de vergelijking van de ervaring van GAA met de uitkomsten van verschillende rapportages die zijn verschenen in het kader van het Project Cultureel Erfgoed Minderheden, geïnitieerd door de ministeries van OC&W en BZK. Met name de onderzoeken gedaan door de heer Canatan in opdracht van respectievelijk de werkgroep migratiegeschiedenis en de werkgroep Islamitisch erfgoed zijn relevant om te vergelijken alsmede het onderzoek naar collecties en beleid van openbare archiefinstellingen vanuit de werkgroep migratiegeschiedenis.⁵

Opvallende uitkomsten in de onderzoeken waren:

- De omvang van het erfgoed bleek moeilijk te kwantificeren vanwege de beperkte toegankelijkheid.
- De aard van het erfgoed bleek divers: naast schriftelijke en audiovisuele bronnen werden ook digitale bronnen genoemd als te bewaren erfgoed. Zo bleek 2/3 van de benaderde organisaties een eigen website te hebben.
- Sleutelpersonen werden genoemd als orale bron en meer algemeen als bron van kennis. Daar waar de geschiedenis van de eigen organisaties niet of nauwelijks in de eigen archieven terug te vinden is, is de betekenis van deze sleutelpersonen groot. Het betreft vrijwilligers die jarenlang actief geweest zijn of nog steeds actief zijn bij de zelforganisaties. Naast bron van kennis hebben zij zich ook vaak ontfermd over archiefmaterialen.
- De materiële omstandigheden waaronder het erfgoed momenteel bewaard wordt is over het algemeen onvoldoende.
- De organisaties zijn overwegend positief t.o.v. overdracht, maar geven daarbij de voorkeur aan een interetnisch instituut voor islamitisch erfgoed of een eigen etnisch instituut. Deze wens moet uiteraard door de archiefinstellingen in hun zoektocht naar migrantenerfgoed gerespecteerd worden. Een mogelijkheid om daarin samen te werken is het in bewaring overdragen van belangrijk erfgoed onder de voorwaarde dat het retour gaat op het moment dat een eigen professionele instelling van de grond komt.

En in het onderzoek naar collecties en beleid van openbare archiefinstellingen kwam naar voren dat:

- de regels ten aanzien van vernietiging zouden moeten worden herzien.
- het nuttig is om een geüniformeerd trefwoordensysteem op te stellen.
- de oprichting van een kenniscentrum nuttig is voor onder andere de bundeling van kennis.

De conclusies in de onderzoeken komen voor een belangrijk deel overeen met onze eigen ervaringen en belangrijker nog is dat de aanbevelingen voor een deel synchroon lopen met de beleidskeuzen die wij als GAA zouden willen maken voor de toekomst.

⁵ K. Canatan, Inventarisatie zelforganisaties van koloniale migranten, arbeidsmigranten en vluchtelingen, zj, zp.

K. Canatan, Inventarisatie Islamitisch erfgoed bij zelforganisaties, november 2002.

E. Tuskan, Z. Özdoğan, M. Schrover, Collecties en beleid van openbare archiefinstellingen, IISG/CGM, 11-11-2002

5. Keuze voor een meerjarenbeleid 2003-2008

De komende jaren gaat het Gemeentearchief Amsterdam door met het verwerven van erfgoed van migranten.

Doel:

Middels actieve verwerving van archieven en collecties van minderheden wil het GAA een diversiteit in de collectie van het archief bereiken die de werkelijkheid representeert.

Nevendoelelstelling:

Met een verhoogde aandacht voor het erfgoed van migranten voor een termijn van drie jaar hoopt het GAA een zodanig fundament te leggen dat de verwerving van het migrantenerfgoed daarna een succesvol en integraal onderdeel van de reguliere verwerving uitmaakt.

Mits aan een aantal randvoorwaarden is voldaan verloopt de verwerving erfgoed migranten de komende jaren langs de volgende lijnen:

- Breedtemethode: Verwerving vindt plaats door middel van een brede inzet van de eigen medewerkers: actief signaleren van potentiële verwervingen, consequent nalopen van suggesties en verhoogde paraatheid van de medewerkers Inspectie en A&O. In hoeverre de buurtgerichte benadering hierbij een rol gaat spelen valt nog te onderzoeken. (Integraal onderdeel is het verwerven van verhalen van migranten, met het accent op de eigen ervaring als migrant. GAA biedt zich aan als deponhouder van verhalen die, meestal op projectbasis, door derden verworven worden, zoals door het Imagine IC.)
- Dieptemethode: Om het hiaat aan informatie uit de beginperiode van de organisatie- of groepsvorming van 20^e eeuwse migrantengroepen, met name de naoorlogse, te ondervangen, kiest het GAA voor 'oral history' als methode. Voor de voorbereiding en het afnemen van de *historische interviews met sleutelpersonen* zal een ervaren historicus/interviewer aangetrokken worden. Een uitgewerkt plan hiervoor dienen we voorjaar 2003 in de vorm van een subsidievoorstel in bij de Mondriaanstichting.
- Audiovisueel en digitaal migrantenerfgoed: Ook of misschien wel juist bij migrantenorganisaties blijken *website* en eigen *radio en tv-zenders* belangrijke media die uit het oogpunt van archiefvorming de moeite van het bewaren waard zijn. Het GAA zet zich in om dit audiovisuele en digitale erfgoed te bewaren.
- Reserveren Verwervingsbudget: Het reguliere acquisitiebudget biedt ruimte voor aankopen op het gebied van erfgoed van of over migranten, maar het budget is niet gelabeld. Het voornemen is om een deel van het budget (1/5!?) hiervoor te reserveren.
- Verdere opbouw relatienetwerk: Het aangaan en onderhouden van relaties met migranten, migrantenorganisaties en daaraan verbonden organisaties werpt op de langere termijn vruchten af in de zin dat men zelf de weg naar het archief zal weten te vinden. Aandacht voor het administratief bijhouden van het relatiebestand, mailingen en de organisatie van jaarlijkse kennismakingsbijeenkomsten maken hier deel van uit. We overwegen de uitgave van een nieuwsbrief.
- Blijvend contact collega-erfgoedinstellingen: Het GAA blijft het als een belangrijke taak zien om haar ervaringen met het verwerven van migrantenerfgoed uit te wisselen met collega's en zo de gedachten erover voortdurend aan te scherpen. Deelname aan de Werkgroep Islamitisch Erfgoed, docent cursus DIVA en spreker op het ICA congres in Wenen in 2004 staan op het programma.

- Ontwikkelen selectiecriteria verwerving: De criteria voor de verwerving van erfgoed migranten zijn in principe dezelfde als voor alle archieven en collecties of -onderdelen van het GAA. Een acquisitieprofiel is geformuleerd en voor een tweetal collectieonderdelen is deelbeleid geformuleerd. Het migrantenerfgoed staat hierin apart genoemd. Desalniettemin is het van belang om bij de praktijk van verwerving nadere criteria te formuleren. De criteria spelen een belangrijke rol bij de kennisopbouw die binnen het GAA nodig is en als zodanig begint de sectie V&I met de opbouw van een kennisbank door de argumenten voor of tegen acquisitie expliciet te formuleren en te bewaren.
Om niet in de valkuil van een al te ruimhartig verwervingsbeleid te stappen, gaat GAA met andere archieven het gesprek aan om een bij voorkeur digitaal platform van archiefmedewerkers te starten voor de inhoudelijke bespreking van potentiële aanwinsten.
- Toegankelijkheid en presentatie: GAA moet niet alleen erfgoed van migranten verwerven, maar het ook toegankelijk maken voor publiek en het als terugkerend onderwerp onderdeel laten uitmaken van het presentatiebeleid. Naast tentoonstellingen biedt de website presentatiegelegenheid. De verhuizing naar de nieuwe locatie in de Vijzelstraat biedt kansen om het GAA scherper te profileren als een culturele instelling voor alle Amsterdammers. Een goede start zou kunnen liggen in het bijeenbrengen van alle reeds aanwezige bronnen en collecties over dit onderwerp binnen de collectie van het GAA. Hoewel niet direct het terrein van de sectie Verwerving zal zij in de lijn van de verwerving initiatieven ontwikkelen.

Randvoorwaarden:

Voor een succesvolle uitvoering van de voornemens moet aan de volgende randvoorwaarden worden voldaan.

Sectie Verwerving besteedt minimaal **8 uur** per week aan dit aandachtsgebied en meer in het bijzonder aan de volgende beleidslijnen:

- Breedtemethode
- Opbouw en onderhoud relatienetwerk
- Contact collega-erfgoedinstellingen
- Ontwikkelen selectiecriteria verwerving

Voor de beleidslijnen

- 'oral history' en
- verwerven audiovisueel en digitaal erfgoed

zal vanuit de sectie aanvullende projectsubsidie geprobeerd worden te verwerven

6. Samenvatting en conclusies

Ruim twee jaar is het Gemeentearchief Amsterdam, in het bijzonder de sectie Verwerving & Inspectie, actief op het terrein van het verwerven van erfgoed van migranten. De echte start werd gevormd door een drietal *archiefgesprekken* met onder meer vertegenwoordigers van migrantenorganisaties. De voorbereiding en daadwerkelijke uitvoering van de gesprekken leverden veel suggesties op voor een vervolgaanpak en een begin van een relatienetwerk. Na de groepsgerichte aanpak volgde een meer persoonlijke benadering die tot enkele voorzichtige resultaten leidde. Naast vijf archieven van particuliere archiefvormers is er met verhoogde aandacht ook ander materiaal verworven, zoals foto's, brochures, boeken en affiches. Een niet onbelangrijk neveneffect is de alerte houding van een veel grotere groep collega's, waaronder de archiefinspecteurs. De selectie- en vernietigingslijsten vormen een instrument waarmee het verdwijnen van relevante documenten in overheidsarchieven over migranten kan worden voorkomen.

De eerste ervaringen met het verwerven van migrantenerfgoed hebben naast positieve resultaten ook knelpunten zichtbaar gemaakt die van belang zijn bij het bepalen van keuzen voor de toekomst. Zo blijkt de relatieve onbekendheid met het archief als instelling een grotere barrière dan voorzien en is de gebruikelijke institutionele benadering in het geval van migrantenerfgoed niet altijd de beste benadering. Andere knelpunten zijn het krijgen van grip op het enorme potentieel aan migrantenerfgoed in Amsterdam, het gebrek aan kennis van migrantenerfgoed noodzakelijk voor een juiste inhoudelijke beoordeling en tenslotte het gebrek aan voldoende formatie en middelen om continuïteit te waarborgen.

Het Gemeentearchief Amsterdam blijft het verwerven van migrantenerfgoed als speerpunt hanteren voor de komende drie jaar. De beleidskeuzen die daarbij gehanteerd worden zijn deels in overeenstemming met recent uitgevoerde onderzoeken naar migrantenerfgoed. Naast een *breedtemethode*, waarbij verwerving plaats vindt door middel van een brede inzet van de eigen medewerkers, is als nieuwe beleidslijn gekozen voor een *dieptemethode*, waarbij archiefbescheiden gecreëerd worden door interviews af te nemen met sleutelpersonen van migrantenorganisaties. Eveneens nieuw is het verwerven van *audiovisueel* en met name *digitaal erfgoed*, daar waar blijkt dat dit juist bij migrantenorganisaties een belangrijk deel van het erfgoed vormt. Blijvende aandacht krijgen de verdere opbouw van het relatienetwerk en het contact met collega-erfgoedinstellingen. De sectie Verwerving & Inspectie zal zich de komende tijd inzetten voor het ontwikkelen van aanvullende selectiecriteria, een grotere toegankelijkheid en extra aandacht in het presentatiebeleid van het gemeentearchief. Tenslotte zal de sectie voorstellen een deel van het acquisitiebudget te reserveren voor aankopen op dit terrein en zal zij de minimaal te besteden tijd bewaken.

Concluderend kan gesteld worden dat de verhoogde aandacht voor het verwerven van migrantenerfgoed noodzakelijk is voor het daadwerkelijk veiligstellen van archiefbescheiden. De actieve acquisitie is meer dan alleen het binnenhalen van archieven en vergt veel flexibiliteit, creativiteit en communicatietalent bij de uitvoering. Om ervoor te zorgen dat het migrantenerfgoed een integraal onderdeel uitmaakt van de reguliere verwerving is voortzetting van het project nodig voor minimaal een periode van drie jaar.

Bijlage 1

Verworven archieven die een relatie hebben met het migrantenerfgoed:

- Stichting Marokkaanse Vrouwen Amsterdam (nr. 1517), 1990-1998, 1 meter
- Comité Gümüs moet blijven (nr. 1518), 1997, 0,5 meter
- Evenement Amsterdam met Hart en Ziel, (nr. 1531), 2002, 0,05 meter
(over diverse nieuwe en oude religies in Amsterdam)
- Hongerstakersactie Vrouwelijke Witte Illegalen (nr. 1511), 0,5 meter
- Stichting WK Amsterdam, (heeft nog geen archiefnr.), 2002, 0,10 meter
(over het alternatieve WK-voetbal in Amsterdam bedoeld voor alle nationaliteiten in Amsterdam, “Het enige WK-voetbal in 2002 waar Nederland aan meedeed”)

Verder is veel los materiaal in de zin van boeken, affiches, pamfletten (ca. 200 stuks), foto's van moskeeën en andere gebouwen van en over migranten en -organisaties verworven. Goede aanknopingspunten vormden de evenementen 'Met hart en ziel' en 'Gedrukt in Amsterdam voor immigranten' (Universiteitsbibliotheek UvA). In het algemeen kun je stellen dat contacten met migrantenorganisaties over hun archieven veelal begint met het verwerven van los materiaal. Betrokkenen zelf gaan er vanuit dat ze weinig archief hebben. Eigen publicaties, folders en foto's van eigen mensen en feesten e.d. zijn er vaak wel. Ook videomateriaal als 'Oostenwind. De geschiedenis van Nederlandse Chinezen' en 'Accept the facts' (van de Stichting Forsa, Antillianen en Arubanen). Pas na verloop van tijd blijkt dat er toch wel wat meer materiaal is dat onder de categorie archief valt.

Overleg is gaande met het Amsterdams Centrum Buitenlanders (zeer uitgebreid, langlopend en divers archief), Stichting Forsa (Antillianen en Arubanen) en met een van de moskeeën over hun archieven.